

30/4-84

Overfredningsnævnets afgørelse

af 30. april 1984

om fredning af den nordlige del af Mols Bjerge og Stabelhøjene i Ebeltoft kommune (sag nr. 2496/81 og 2562/83).

Fredningsnævnet for Århus amts nordlige fredningskreds har den 2. juli 1982 truffet afgørelse om fredning af den nordlige del af Mols Bjerge, ialt ca. 1.170 ha, og ved en tillægsafgørelse af 18. marts 1983 foretaget enkelte ændringer af denne afgørelse. Fredningsnævnet har tillige ved en afgørelse af 10. februar 1983 besluttet at foretage ændringer i og tilføjelser til overfredningsnævnets kendelse af 2. november 1964 om fredning *CPH.* af et tilgrænsende ca. 65 ha stort område omkring Stabelhøjene nord for Agri by. Fredningssagerne er rejst i henholdsvis 1974 og 1977 af det daværende fredningsplanudvalg for Århus amt og er efter udvalgets nedlæggelse videreført af Århus amtsråd.

Det samlede område på ca. 1.235 ha omfatter 90 ejendomme helt eller delvis, hvoraf 3 ejendomme ejes af henholdsvis staten v/miljøministeriet, Århus amtskommune og Ebeltoft kommune. 3 ejendomme og dele af 2 ejendomme, ialt ca. 22 ha, skal efter afgørelserne afstås til Århus amtskommune.

Fredningsnævnets afgørelser er forelagt overfredningsnævnet til efterprøvelse efter naturfredningslovens § 25. Afgørelserne er tillige påklaget til overfredningsnævnet af 45 private ejere samt af miljøministeriet, Århus amtsråd og Ebeltoft byråd. Af de ankende ejere er 35 repræsenteret af et lodsejerudvalg bistået af advokat og af Landskontoret for Landboet.

Store dele af området, ialt ca. 440 ha, er tidligere fredet ved kendelser eller deklamationer. Den ældste af disse fredninger gennemførtes i 1934 og omfattede kyststrækningen ved Ebeltoft Vig, og i 1940'erne blev gennemført større fredninger i den østlige del af området (Strandkærfredningen og Hålen-fredningen).

I 1963 godkendte overfredningsnævnet en fredningsplan for de daværende sognekommuner på Molshalvøen. Planen var udarbejdet i 1960-61 af det daværende fredningsplanudvalg for Randers amt. Med baggrund i fredningsplanen er der i 1960'erne og 1970'erne - udover Stabelhøj-fredningen - gennemført enkelte mindre fredninger forskellige steder i området. Endvidere er den sydlige del af Mols Bjerge, ialt ca. 1.200 ha, omfattet af en fredningssag, som er rejst i maj 1982 af Århus amtsråd, og som fortsat verserer for fredningsnævnet.

Hele området har ligget i landzone siden ikrafttrædelsen af by- og landzonenloven i 1970.

I 1981 godkendte miljøministeriet regionplan 1980 for Århus amtskommune. I planen er området udlagt som en del af et større naturområde og udflugtsområde. For naturområderne foreskriver regionplanen, at der i den videre planlægning og i administrationen af lovgivningen skal lægges særlig vægt på naturbeskyttelses- og landskabelige interesser. Der skal bl.a. kunne fastsættes bestemmelser om beplantninger, terrænformationer og pleje af udyrkede arealer. De naturområder, der tillige er betegnet som udflugtsområder, omfatter de i rekreativ henseende mest attraktive landskaber, og regionplanen forudsætter, at den rekreative værdi af disse områder bliver sikret gennem fredninger eller offentlige arealerhvervelser og ved anlæg af stier og andre anlæg til gavn for almenheden under besøg i områderne.

Navnlig følgende synspunkter på fredningen er fremført for overfredningsnævnet:

Lodsejerudvalget har for alle de repræsenterede ejere vendt sig imod, at området pålægges flere fredningsbestemmelser end dem, der allerede er gennemført for dele af området. Det offentlige ejer så store arealer i Mols Bjerge, at en yderligere fredning af privatejet jord ikke forekommer rimelig.

I anden række har lodsejerudvalget dels ønsket fredningens geografiske udstrækning begrænset og dels ønsket fredningsbestemmelserne lempet.

I førstnævnte henseende ønskes navnlig landbrugsarealerne vest og syd for Agri by udtaget af fredningen, og det er herved anført, at der kun kan være begrænsede fredningsinteresser knyttet til disse arealer.

I sidstnævnte henseende har lodsejerudvalget især anført, at der ikke bør fastsættes fredningsbestemmelser, som kan vanskeliggøre den fortsatte landbrugsdrift og den strukturændring, som landbruget nødvendigvis må undergå. Nogle af de bestemmelser, som fredningsnævnet har fastsat, er næsten katastrofale for ejerne af landbrugsejendomme. Det gælder især de omfattende rydninger af læhegn og andre beplantninger, som forlanges foretaget inden 1993, og forbudet mod tilplantning. Den eksisterende tilplantning i området er i vid udstrækning foretaget for at skabe læ og dæmpe sandflugt, og bevoksningerne bør i hvert fald bevares, når de tjener dette formål. Hertil kommer, at mange arealer ikke kan opdyrkes, og at reduktion af kreaturholdet kan gøre det økonomisk nødvendigt for ejerne at tilplante navnlig de hidtidige græsningsarealer med nåletræer til pyntegrønt og juletræer. Fredningen bør heller ikke modvirke landbrugets strukturændringer ved forbud mod svine-, pelsdyr- og fjerkræfarme, og de fastsatte bestemmelser om jordbrugsbyggeri iøvrigt bør ændres, så byggeri under en vis højde kan opføres uden hensyn til fredningen, når det sker i tilknytning til eksisterende bebyggelse.

Lodsejerudvalget har endvidere protesteret mod omfanget af den landskabspleje, som amtskommunen har fået ret til at udføre eller kræve udført af ejerne. De planlagte foranstaltninger er alt for omfattende, og de vil iøvrigt i vid udstrækning forringe de eksisterende naturværdier. Landskabelige hensyn tilsiger, at det nuværende afvekslende landskab bevares, og ingen af ejerne ønsker de golde bakker tilbage. Landskabsplejen bør begrænses til fjernelse af selvsåning på udyrkede arealer og bør forudsætte ejerens samtykke. Hvis der gives det offentlige ret til at foretage landskabspleje i videre omfang, må omfanget præciseres bedre end i fredningsnævnets afgørelse, og det må sikres, at plejen til enhver tid bliver udført på grundlag af såvel en vurdering af de fredningsmæssige hensyn som en hensyntagen til den aktuelle driftsform af det pågældende areal og til risikoen for uønskede følgevirkninger som f.eks. sandflugt. Det er meget væsentligt for ejerne, at der kommer til at gælde de samme regler for offentligt og privat ejet jord.

Til fredningsbestemmelserne om offentlighedens adgang har lodsejerudvalget navnlig anført, at fredningen ikke bør åbne mulighed for, at fredningsnævnet kan begrænse den erhvervsmæssige ridning i området.

For nogle af de repræsenterede ejere har lodsejerudvalget fremsat særlige ønsker især om fritagelse for rydningskrav, om ret til tilplantning og/eller opdyrkning af visse arealer, om ret til at opføre ny bebyggelse og om opgivelse af en stistrækning og flytning af en planlagt parkeringsplads nær Agri Bavnehøj. For ejeren af matr.nr. 2 z, Essendrup By, Agri, er ejendommen påstået overtaget af det offentlige.

Af de 5 ejere, hvis ejendomme ifølge fredningsnævnets afgørelser skal afstås helt eller delvis til Århus amtskommune, har de 4 påklaget afgørelsen herom.

Ejerne af de 2 bebyggede sommerhusejendomme matr.nr. 12 l og matr.nr. 12 i, Agri By, Agri, har således principalt påstået ejendommene udtaget af fredningen og subsidiært påstået ejendommene friholdt for plejeforanstaltninger. Hvis de fastsatte fredningsbestemmelser bliver opretholdt, vil disse ejere imidlertid foretrække, at det offentlige overtager ejendommene.

Ejerne af den bebyggede sommerhusejendom matr.nr. 13 h, Agri By, Agri, og den tilgrænsende ubebyggede ejendom matr.nr. 13 f, sstd., har ligeledes påstået ejendommene eller dog den del, hvorpå sommerhuset ligger, udtaget af fredningen. Det er herved gjort gældende, at fredningsbestemmelserne ikke har fornøden hjemmel i naturfredningsloven, eftersom de ikke går ud på at sikre området bevaret, som det er, men om at føre dets tilstand tilbage til tiden, før bebyggelse og tilplantning fandt sted. Hvis der ikke kan gives ejerne medhold i denne påstand, vil de imidlertid foretrække, at det offentlige overtager ejendommene, såfremt der samtidig indrømmes dem en livsvarig, personlig brugsret til sommerhuset og den del af grunden, hvorpå huset ligger.

Ejeren af matr.nr. 2 f, Essendrup By, Agri, har protesteret mod at skulle afstå størstedelen af arealet. Kravet om afståelse er begrundet med, at det pågældende areal skal være tilgængeligt for offentligheden som et opholdsareal. Ejeren er indforstået med, at offentligheden fortsat skal have adgang til arealet, men ønsker at bevare ejendomsretten til det. Denne ejer har tillige modsat sig, at der som led i fredningen gives offentligheden ret til parkering på den øvrige del af arealet, der tjener som parkeringsplads for ejerens hotel.

De øvrige ankende ejere har udtalt sig i det væsentlige som lodsejerudvalget og/eller ønsket tilladelse til opdyrkning, tilplantning eller bebyggelse.

Miljøministeriet har anbefalet fredningen gennemført og herved henvist til, at Mols Bjerge er et af de få større områder i Danmark, der rummer næsten alle beskyttelsesværdige fredningsinteresser og besøges af et stort antal turister.

Ministeriet har påstået fredningen udvidet med det ca. 52 ha store område nord for Basballe by, der var omfattet af fredningsplanudvalgets fredningspåstand, men har iøvrigt tilsluttet sig den afgrænsning af fredningsområdet, som fredningsnævnet har bestemt.

Ministeriet har dernæst ønsket nogle af fredningsbestemmelserne ændret.

Pleje
Plejeplanen, der er en bestanddel af fredningsbestemmelserne, er således efter ministeriets opfattelse uegnet som et retligt bindende grundlag for landskabsplejen, idet planen indeholder dels en beskrivelse af den naturpleje, som det offentlige kan tænkes at iværksætte, og dels en blanding af anbefalinger og forskrifter til ejerne. Plejeplanen, hvis sigte ministeriet kan tilslutte sig, bør derfor kun være retningsgivende for plejemyndighederne, medens fredningsbestemmelserne må fastsætte omfanget af de plejeforanstaltninger, hvis udførelse ejerne må tåle. Ministeriet lægger endvidere afgørende vægt på, at der ikke - som i fredningsnævnets afgørelse - bliver tillagt amtsrådet beføjelse til at beslutte omfanget af og tidspunktet for udførelsen af plejearbejder på arealer, der ejes af staten og administreres af skovstyrelsen. Fredningsnævnets modstående beslutning afviger fra den almindeligt gældende ordning om pleje af fredede områder og kan slet ikke accepteres i Mols Bjerge, hvor staten ejer over 600 ha og i en årrække har udført naturpleje i overensstemmelse med fredningshensigten.

Ministeriet er enig i, at det offentlige som led i fredningen erhverver arealer med henblik på at forbedre offentlighedens muligheder for færdsel og ophold i området. Da området har betydelig national interesse, og da staten gennem adskillige år har erhvervet arealer netop med henblik på at sikre fredningsinteresserne i området, er det imidlertid uhensigtsmæssigt at tillægge amtskommunen ejendomsretten til de arealer, der ifølge fredningsbestemmelserne skal afstås til det offentlige.

Ministeriet kan iøvrigt i det væsentlige tilslutte sig de fastsatte fredningsbestemmelser og lægger særlig vægt på, at området bliver friholdt for yderligere bebyggelse og tilplantning. Det er også af stor betydning for det med fredningen tilsigtede, at de forlangte rydninger finder sted, men det er unødvendigt og betænkeligt at kræve dem afsluttet inden udgangen af 1993. Ministeriet har yderligere foreslået nogle mindre ændringer i bl.a. bestemmelserne om offentlighedens adgang i området.

Århus amtsråd har anbefalet, at fredningsnævnets afgørelser i det væsentlige stadfæstes.

Amtsrådet finder, at fredningsgrænsen mod vest bør fastholdes under hensyn til landbrugsarealernes både landskabelige, udsigtsmæssige og topografiske sammenhæng med Stabelhøjene og den sydlige del af Mols Bjerge. Det er navnlig fredningens forbud mod tilplantning, som gør en opretholdelse af fredningsgrænsen mod vest ønskelig. Når amtsrådet derimod kan acceptere, at området nord for Basballe by ikke er taget med under fredningen, skyldes det alene, at fredningsnævnet har begrundet denne beslutning med, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for fredning af disse arealer, så længe der ikke tillige er tale om fredning af arealer nord og øst for området. Amtsrådet kan derfor rejse spørgsmålet igen på et senere tidspunkt.

Amtsrådet lægger ligesom ejerne afgørende vægt på, at privatejede og offentligt ejede arealer under fredningen behandles ens. Det er derfor meget væsentligt, at naturplejen i området bliver overladt til kun én myndighed, og det bør være amtsrådet som den myndighed, der har forestået udarbejdelsen af plejeplanen. Det er også væsentligt, at der er et fast grundlag for naturplejen, og amtsrådet er særdeles betænkelig ved den afsvækkelse, der vil blive følgen af en efterkommelse af miljøministeriets ønske om, at plejeplanen blot skal være retningsgivende. Derimod vil amtsrådet ikke afvise, at nogle af plejeplanens bestemmelser kan præciseres bedre end sket.

Amtsrådet ønsker iøvrigt en stadfæstelse af de fredningsbestemmelser, som fredningsnævnet har fastsat, herunder forbudet mod tilplantning og kravet om rydning af visse beplantninger senest i 1993. Amtsrådet vil dog ikke udtale sig imod, at ejere af landbrugsejendomme får ret til at opføre nye bygninger til svinefarme, når de anbringes i tilknytning til eksisterende bebyggelse.

Særligt om de arealer, der skal afstås til det offentlige, har amtsrådet anført, at de - som også bestemt af fredningsnævnet - bør afstås til amtskommunen. Selv om Mols Bjerge har national interesse, har området også stor rekreativ betydning for navnlig beboerne i amtet, og de omhandlede arealer er i så henseende centralt beliggende. Amtsrådet er indstillet på snarest efter en overtagelse af arealerne at udføre foranstaltninger til forbedring af offentlighedens adgang til og ophold på dem.

Ebeltoft byråd har ønsket arealerne omkring og vest for Agri by udtaget af fredningen og herved anført, at fredningsinteresserne må anses for minimale for disse overvejende dyrkede landbrugsarealer. Byrådet har endvidere udtrykt betænkelighed ved for omfattende rydninger af bevoksning. Gennemførelse af rydninger må i givet fald modsvares af lempeligere bestemmelser om nyplantning af læhegn, der er nødvendige for landbrugsdriften. Byrådet finder iøvrigt, at naturplejen i området bør baseres på klare bestemmelser, og lægger ligesom amtsrådet vægt på, at plejen bliver overladt til kun én myndighed.

Landbrugsministeriet har udtrykt principiell betænkelighed ved, at der med hjemmel i naturfredningsloven pålægges et større landbrugsområde bestemmelser, som kan indebære en væsentlig indskrænkning af mulighederne for en fortsat jordbrugsdrift. Selv om ministeriet ikke vil udtale sig imod en fredning af Mols Bjerge, bør det overvejes at udtage de bedre landbrugsjorder i områdets vestlige del af fredningen og at lempe forbudet mod tilplantning.

Naturfredningsrådet har udtalt, at Mols Bjerge frembyder endog international interesse i henseende til belysning af landskabsdannelsen. Fredningsbestemmelserne for området bør navnlig varetage de store linier i landskabstrækkene, og forbudet mod yderligere tilplantning er derfor overordentlig værdifuldt. En omfattende beplantning i det kuperede landskab vil i for vidt omfang sløre landskabsformerne, og naturfredningsrådet kan tiltræde kravene om rydning af nogle af de allerede tilplantede arealer. Dette gælder særligt rydningerne på og omkring Agri Bavnehøj, som imidlertid kan medføre uheldige konsekvenser for den landbrugsmæssige udnyttelse af tilgrænsende arealer. Sådanne konsekvenser bør imødegås ved en udvidet ret for ejerne til at etablere læhegn.

Friluftsrådet har støttet miljøministeriets ønske om, at området nord for Basballe by medtages under fredningen, og har fremhævet det betydningsfulde i, at offentligheden har adgang til så store dele af Mols Bjerge som muligt. Friluftsrådet har derfor foreslået, at der sikres offentligheden en adgangsret til højdepunktet Låddenbjerg, og at opsatte hegn, som ikke længere har driftsmæssig begrundelse, skal kunne kræves fjernet.

Danmarks Naturfredningsforening har fremhævet området nationale betydning og har støttet miljøministeriets ønske om, at området nord for Basballe by bliver omfattet af fredningen. Formålet med fredningen tilsiger, at bevoksningerne på højdedragene fjernes, og at der gennemføres en omfattende landskabspleje. Foreningen frygter imidlertid, at der - selv om plejen henlægges til kun én myndighed - kan opstå uoverensstemmelser til skade for plejens udførelse. Et bredt sammensat udvalg, hvori plejespørgsmål kan drøftes, vil antagelig kunne afbøde sådanne vanskeligheder. Foreningen har iøvrigt støttet lodsejerudvalgets forslag om en flytning af den planlagte parkeringsplads ved Agri Bavnehøj.

I sagens behandling har deltaget 10 af overfredningsnævnets medlemmer.

Overfredningsnævnet skal udtale:

Mols Bjerge rummer betydelige koncentrationer af landskabelige, naturhistoriske og kulturhistoriske værdier og har stor betydning i henseende til befolkningens friluftsliv. Det tiltrædes derfor, at den del af Mols Bjerge, som denne sag angår, bør undergives fredningsbestemmelser til beskyttelse af disse fredningsmæssige interesser, således som det også er forudsat i den godkendte regionplan for Århus amt.

Om den nærmere geografiske afgrænsning af fredningsområdet bemærkes:

Hensynet til den landskabelige sammenhæng tilsiger, at også landbrugsarealerne omkring og vest for Agri by bliver omfattet af fredningen. De landbrugsmæssige interesser, der knytter sig til disse arealer, kan i rimelig grad imødekommes gennem ændringer af fredningsbestemmelserne. Denne beslutning om at tiltræde fredningsområdet afgrænsning mod vest er truffet med 6 stemmer mod 4. Mindretallet har ment, at fredningshensynene kun gør sig gældende med så ringe styrke for i hvert fald størstedelen af disse arealer, at fredningsgrænsen burde drages længere mod øst.

Området nord for Basballe by har en sådan sammenhæng med arealerne mod vest og syd, at spørgsmålet om fredningsbestemmelser for dette område ikke bør udskydes til afgørelse under en eventuel senere fredningssag for yderligere arealer. Dette område bør derfor inddrages under fredningen, og de landbrugsmæssige og andre erhvervmæssige interesser, der knytter sig til området, kan i rimelig grad imødekommes gennem ændringer af fredningsbestemmelserne. Denne beslutning om at udvide fredningsområdet mod nord er truffet med 5 stemmer, herunder formandens, mod 5. Mindretallet har stemt for at fastholde det forløb af fredningsgrænsen, som fredningsnævnet har fastlagt.

Der er ikke grundlag for at udtage de mindre ejendomme ved foden af Agri Bavnehøj af fredningen, således som de pågældende ejere har ønsket. Beslutningen herom er truffet enstemmigt.

Derimod findes forløbet af fredningsgrænsen mod Femmøller by at burde ændres, så ejeren af matr.nr. 5 d, Essendrup By, Agri, får mulighed for uden for fredningsområdet at opføre et beboelseshus på ejendommen. Beslutningen herom er truffet enstemmigt.

Endvidere bør forløbet af fredningsgrænsen mod Basballe by ændres, så havearealet på matr.nr. 4 a, Basballe By, Agri, holdes uden for fredningen. Denne beslutning er truffet med 8 stemmer mod 2.

Den øvrige afgrænsning af fredningsområdet, som fredningsnævnet har bestemt, tiltrædes enstemmigt. Hermed er hverken Basballe by eller Agri by omfattet af denne fredning, men dele af Agri by er undergivet fredningsbestemmelser i deklARATIONER tinglyst 8. oktober 1953 og 7. januar 1955 (kirkens omgivelser) og i overfredningsnævnets kendelse af 5. april 1960 (søen med nærmeste omgivelser).

Om fredningens indhold bemærkes enstemmigt:

Fredningsområdet rummer i betydeligt omfang landbrugsarealer, såvel opdyrkede arealer som græsningsarealer. Fredningsbestemmelserne må fremkalde en rimelig balance mellem fredningshensynene og hensynet til, at landbrugsdriften i området skal kunne opretholdes. I så henseende må der navnlig lægges vægt på, at landbrugsarealerne ikke som følge af fredningsbestemmelserne påføres øget risiko for sandflugt. Der findes derfor at burde foretages enkelte ændringer af fredningsbestemmelserne, og en del af de ankende ejeres indvendinger mod fredningen bliver herved imødekommet.

Arealerne inden for fredningsområdet frembyder en så betydelig variation med hensyn til højdeforskelle og hældningsgrader, at fredningsmyndighederne til varetagelse af fredningens formål må have indseende med nyttilplantninger i området. Medens der uden hensyn til fredningen bør kunne plantes løvbærende læhegn, når det er nødvendigt af hensyn til landbrugsdriften, må fredningen derfor indeholde et forbud mod anden form for beplantning. Forbudet bør imidlertid ledsages af en retningslinie for, hvornår en dispensation normalt skal meddeles.

Dernæst findes praktisk taget alle de konkrete ønsker om overførsel af et græsningsareal til arealer med ret til varig opdyrkning, som er fremsat under overfredningsnævnets besigtigelse, at burde efterkommes, således som det også er indstillet af amtsrådet.

Endvidere findes det uden afgørende betydning for opfyldelsen af fredningens formål at opretholde den sondring mellem græsningsarealer i og uden omdrift, som fredningsnævnet i overensstemmelse med fredningspåstanden har anlagt, og at opstille tidsmæssige begrænsninger for en omdrift. Græsningsarealerne har i vid udstrækning en beliggenhed og karakter, som gør det lidet sandsynligt, at de vil blive omlagt, selv om fredningen giver ejeren ret hertil, og de omdriftsegne græsningsarealer bør kunne omlægges med rensningsafgrøder, når som helst dette skønnes hensigtsmæssigt for at sikre arealernes anvendelighed til græsning. Græsningsarealerne omkring Låddenbjerg og Langbjerg er dog så værdifulde i botanisk henseende, at disse arealer hverken bør omlægges eller gødskes.

Den fastsatte censurbestemmelse for jordbrugsbyggeri er ensbetydende med, at ethvert byggeri på en landbrugsejendom på forhånd skal forelægges for fredningsnævnet til godkendelse. Uanset den betydelige vægt, der i denne sag må lægges på de landskabelige forhold, findes det dog rimeligt, at der i overensstemmelse med fast praksis i nyere fredningssager gives ejeren af en landbrugsejendom ret til uden hensyn til fredningen at opføre en erhvervsmæssigt nødvendig bygning inden for den almindeligt gældende højdebegrænsning, når bygningen blot anbringes i umiddelbar tilknytning til eksisterende landbrugsbygninger. Denne ret bør dog ikke omfatte opførelse af siloer eller anden bebyggelse over 12,5 m højde eller byggeri til fjerkræfarme eller pelsdyravl og heller ikke drivhuse til gartneridrift, men retten bør udstrækkes til at gælde også byggeri til svinefarme.

Også vedrørende enkelte andre forhold bør fredningsbestemmelserne lempes af hensyn til landbrugserhvervet. Således bør der på dyrkede landbrugsarealer kunne indvinde grus til vedkommende ejers eget brug, men det må sikres, at arealet bliver retableret. Ligeledes bør der efter ansøgning normalt gives dispensation til at etablere gennemkørsel i et stengærde, hvis jorden på begge sider ejes af samme ejer eller drives i samdrift. Der findes heller ikke tilstrækkelig anledning til at forbyde pløjning inden for 1 m fra foden af enkelte fortidsminder, hvis særlige værdi ikke er påvist.

Om offentlighedens adgang i området bemærkes ligeledes enstemmigt:

Allerede de almindeligt gældende bestemmelser i naturfredningslovens §§ 54-56 giver i vid udstrækning offentligheden ret til færdsel i området. I betragtning af områdets betydelige værdi for befolkningens friluftsliv må der imidlertid gennem fredningen sikres såvel parkeringsmuligheder som opholdsarealer og et sammenhængende system af stier for i almin-

delighed både fodgængere og cyklister. Fredningsnævnets beslutninger i så henseende tiltrædes i det væsentlige.

Den påtænkte parkeringsplads ved foden af Agri Bavnehøj må imidlertid flyttes til den anden side af vejen, således at den faktisk eksisterende parkeringsplads på matr.nr. 12 1 og matr.nr. 12 i, Agri By, Agri, udvides, og bestemmelserne om parkeringsret på en del af matr.nr. 2 f, Essenstrup By, Agri, bør ændres til delvis imødekommelse af ejerens ønsker. Endvidere bør parkeringspladsen ved Langemosen kun etableres, hvis det bestemmes under den nedenfor omhandlede plejeplanlægning. De på fredningskortet viste stier skal dernæst i almindelighed kunne gives et ændret forløb, hvis dette senere findes hensigtsmæssigt, uden at ændringen skal nødvendiggøre rejsning af ny fredningssag. På grund af de særlige botaniske interesser, der er knyttet til arealerne omkring Låddenbjerg, bør der ikke fastlægges en sti til dette højdepunkt, og en stillingtagen til de stier, som forudsættes forlænget ind i den sydlige del af Mols Bjerge, må henskydes til beslutning under den verserende fredningssag for dette område.

Tilstedeværelsen af faste hegn, som ikke længere er driftsmæssigt nødvendige, kan fremkalde en uheldig indskrænkning af offentlighedens færdsels- og opholdsret i henhold til naturfredningslovens § 56. Medens det imidlertid findes overvejende betænkeligt at forlange fjernelse af sådanne hegn på arealer i privat eje, bør der være mulighed for under plejeplanlægningen at beslutte fjernelse af overflødige hegn på arealer i statens og amtskommunens eje.

Ridning i området bør principielt kunne foregå, men der må være mulighed for at forbyde ridning, herunder erhvervsmæssig ridning, hvis den forårsager skader eller ulemper.

Om naturplejen i området bemærkes enstemmigt:

Fredningen tilsigter ikke blot at søge den nuværende tilstand i området opretholdt i videst muligt omfang. Af både landskabelige, naturhistoriske og kulturhistoriske grunde tilsigter fredningen tillige, at dele af området føres tilbage til og søges fastholdt i den tilstand, der fandtes for nogle årtier siden, før den omfattende tilplantning i området blev påbegyndt. Også bestemmelser med dette sigte, herunder krav om rydning af eksisterende bevoksninger, kan fastsættes i en fredning, jfr. naturfredningslovens § 18, stk. 2 og 4. Indholdet af bestemmelserne må imidlertid fastsættes under en afvejning over for andre hensyn, herunder især hensynet til at landbrugsdriften i området kan opretholdes. Bestemmelserne må endvidere fastsættes, så de på den ene side fastlægger de maksimale indgreb, som den enkelte ejer må tåle, og på den anden side ikke uden tungtvejende grunde detaljerer og tidsbestemmer de plejeforanstaltninger, der skal udføres.

Den foreliggende plejeplan for Mols Bjerge, som Århus amtsråd har godkendt i januar 1980, findes ikke egnet som retligt grundlag for naturplejen i området. Allerede som følge af ejerforholdene i området findes der heller ikke tilstrækkelig anledning til at fravige den almindeligt gældende ordning, hvorefter vedkommende statslige myndighed foretager pleje af fredede statsejede arealer, medens plejen iøvrigt foretages af amtsrådet, jfr. nu miljøministeriets bekendtgørelse af 6. december 1983. Plejen må imidlertid udføres under en helhedsvurdering uden hensyn til ejerforholdene, og det må tillægges væsentlig betydning, at også de private ejere i området inddrages i plejeplanlægningen.

Det findes på denne baggrund rigtigst, at fredningsbestemmelserne fastlægger karakteren og omfanget af de plejearbejder, som amtsrådet kan udføre på arealer i privat eje, at der i fredningen kræves udført en kontinuerlig plejeplanlægning, hvis nærmere indhold kun for enkelte forholds vedkommende foreskrives i fredningsbestemmelserne, og at plejeplanlægningen udføres på grundlag af de almindeligt gældende myndighedskompetencer, men således at både ejerne gennem et lodsejerudvalg og Ebeltoft kommune får indflydelse på indholdet, medens det sikres, at eventuel uenighed mellem ministeriet og amtsrådet om behovet for eller hensigtsmæssigheden af konkrete plejeforanstaltninger kan blive løst.

Det findes endvidere mest hensigtsmæssigt, at den kontinuerlige plejeplanlægning tillige omfatter en løbende stillingtagen til, hvorledes områdets rekreative værdier bedst udnyttes til gavn for befolkningens friluftsliv. Det bør således henskydes til beslutning under denne planlægning, i hvilket omfang og på hvilken måde der skal tilvejebringes og vedligeholdes publikumsfaciliteter på de offentligt ejede arealer og - inden for rammerne fastlagt i fredningsbestemmelserne - tillige på de privatejede arealer.

Enkelte anlægs- og plejeforanstaltninger har dog en så stor betydning, at de bør udføres så snart som muligt. Det gælder en frilæggelse af Agri Bavnehøj med nærmest liggende arealer og andre foranstaltninger til forbedring af offentlighedens adgang til dette højdepunkt, herunder tilvejebringelsen af forbedrede parkeringsforhold. Det gælder endvidere en regulering af beplantningen langs Kirkestien.

Betimeligheden af de totalrydninger, der iøvrigt er krævet i fredningsnævnets afgørelse, må vurderes dels ud fra en landskabelig synsvinkel, herunder bevoksningernes indflydelse på udsigtsforholdene, og dels

med hensyntagen til bevoksningernes lævirkning og vedkommende ejers økonomiske interesse iøvrigt i deres opretholdelse. Fredningsnævnets upåklagede rydningskrav kan herefter tiltrædes. Af de påklagede rydningskrav bør nogle fastholdes, medens andre kan opgives, eller det bevoksede areal henføres til arealer, der kan undergives særlig pleje, således som det nærmere fremgår af fredningskortet. Beslutningerne er for de enkelte bevoksninger truffet enten enstemmigt eller med 9 stemmer mod én.

Særligt om bevoksningen på bakkedraget fra Agri Bavnehøj mod nordvest bemærkes, at de landskabelige og geologiske interesser, der kunne tilsige en frilæggelse af bakkedraget, findes tilstrækkeligt tilgodeset, når det sikres, at en bevoksning på længere sigt udgøres af løvtræer. Ejerne af de nuværende nåletræsbevoksninger på dette bakkedrag bør derfor kunne bibeholde dem, men således at ejerne får pligt til efter afdrift af bevoksningerne enten at gentilplante med løvbærende træer eller at anvende arealet til græsning. Den slugt, der gennemskærer bakkedraget, skal dog ryddes og holdes fri for træbevoksning.

Tidspunktet for de enkelte rydninger bør bestemmes under den kontinuerlige plejeplanlægning og kan således udskydes til efter 1993, hvis omstændighederne taler derfor, eller rydningen kan kræves udført tidligere end ifølge fredningsnævnets afgørelse, hvis dette findes ønskeligt.

Om arealafståelser til det offentlige bemærkes enstemmigt:

Det tiltrædes, at matr.nr. 12 e, Agri By, Agri, hvorpå selve Agri Bavnehøj ligger, er besluttet overdraget til det offentlige.

Da fredningsformålet nødvendiggør en fjernelse af sommerhusene ved foden af Agri Bavnehøj og foretagelse af anlægs- og plejeforanstaltninger på sommerhusgrundene, tiltrædes det endvidere, at matr.nr. 12 l, 12 i, 13 f og 13 h, Agri By, Agri, er besluttet overdraget til det offentlige. Der foreligger imidlertid ganske særlige forhold, som gør det rimeligst, at afståelsen af matr.nr. 13 f og 13 h sker med den begrænsning, at de nuværende ejere af disse ejendomme kan fortsætte benyttelsen af sommerhuset og en del af grundarealet som hidtil, og at anlægs- og plejearbejder på ejendommene begrænses, så længe brugsretten gælder.

De foreliggende omstændigheder peger ikke entydigt på enten staten eller amtskommunen som den offentlige myndighed, hvortil de nævnte ejendomme bør afstås. Et flertal på 6 medlemmer lægger imidlertid størst vægt på amtsrådets udtalte ønske om at få tillagt ejendomsretten til disse arealer under hensyn til Agri Bavnehøjs betydning som udsigtspunkt og deraf

følgende publikumsbesøg. Mindretallet har lagt størst vægt på, at staten i forvejen ejer betydelige arealer i Mols Bjerge, og har derfor ment det rigtigst, at også de omhandlede arealer blev ejet af staten og administreret af miljøministeriet v/skovstyrelsen under ét med de øvrige statsejede arealer.

Ejeren af matr.nr. 2 f, Essendrup By, Agri, der hører til Hotel Femmøller, findes at have en sådan interesse i at bevare ejendomsretten til hele arealet, at indsigelsen mod afståelse til det offentlige af en del af arealet bør tages til følge. Fredningshensynene kan fuldt ud tilgodeses gennem fredningsbestemmelserne.

Endelig bør det offentlige overtage matr.nr. 2 z, Essendrup By, Agri, således som ejeren har fremsat ønske om, og denne ejendom bør overdrages til staten v/miljøministeriet.

Om forholdet til de ældre fredninger i området bemærkes enstemmigt:

Forenklingshensyn gør det ønskeligt, at bestemmelserne i de ældre fredninger overføres til denne fredningsafgørelse i det omfang, hvori de fortsat har selvstændig betydning. Det tiltrædes derfor, at fredningsnævnet har bestemt ophævelse af tidligere fredningskendelser og -deklarerationer. Ophævelsen bør imidlertid udstrækkes til at omfatte overfredningsnævnets kendelse af 12. november 1964 om fredning af området omkring Stabelhøjene, og kendelsens bestemmelser må i fornøden udstrækning optages blandt fredningsbestemmelserne i denne afgørelse.

I overfredningsnævnets kendelse af 17. oktober 1934 er der bl.a. tillagt Randers og Århus kommuner forkøbsret til matr.nr. 36 c, Agri By, Agri. Denne forkøbsret må opretholdes, og efter de to byråds anmodning, hvori ejeren af arealet har erklæret sig enig, bør fristen for byrådenes stillingtagen til forkøbsrettens udnyttelse forlænges.

Fredningsområdet udgør herefter ca. 1.287 ha og omfatter 94 ejendomme helt eller delvis. Idet fredningsnævnets afgørelser af 2. juli 1982, 10. februar 1983 og 18. marts 1983 ophæves, fastsættes fredningsbestemmelserne for området herefter således:

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål

at sikre, at de landskabelige, naturhistoriske og kulturhistoriske værdier i området bevares under opretholdelse af ejendommens karakter af land- og skovbrugsejendomme,

at udgøre det retlige grundlag for en naturpleje med sigte på udformning og opretholdelse af et righoldigt og afvekslende landskab med en passende repræsentation af de enkelte stadier i landskabsudviklingen, og

at udvide og regulere offentlighedens ret til færdsel og ophold i området.

§ 2.   Bevaring af områdets nuværende tilstand.

Arealerne skal bevares i deres nuværende tilstand, medmindre fredningens formål tilsiger, at der foretages ændringer. Der må således bl.a. ikke foretages terrænændringer, ske ændringer i arealanvendelsen eller opføres ny bebyggelse, medmindre sådanne ændringer af den nuværende tilstand er tilladt eller påbudt i de følgende bestemmelser eller tillades ved en dispensation efter § 18.

§ 3.   Terrænændringer.

Der må som nævnt i § 2 ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden, og der må ikke foretages opfyldning, planering eller afgravning.

En ejer må dog uanset fredningen indvinde grus til eget brug, når indvindingen foretages på et areal, der er vist på fredningskortet uden særlig signatur, jfr. § 4, punkt a, og når naturfredningslovens beskyttelseslinie omkring jordfaste fortidsminder ikke overskrides. Når denne ret udnyttes, har ejeren pligt til at retablere arealet efter beslutning herom under plejeplanlægningen nævnt i § 14.

§ 4.   Arealernes drift.

a.   Landbrugsarealer, der er vist på fredningskortet uden særlig signatur.

Disse arealer kan fortsat drives landbrugsmæssigt uden hensyn til fredningen. Der må dog ikke tilplantes, heller ikke til pyntegrønt eller juletrær, selv om dette ville være lovligt efter landbrugsloven.

En dispensation efter § 18 til tilplantning af et areal

skal imidlertid normalt meddeles, hvis tilplantning det ansøgte sted ikke vil forringe landskabet væsentligt eller forstyrre frie udsigter.

b. Arealerne, der er vist på fredningskortet med signatur for "vedvarende græs".

Disse arealer må kun anvendes til græsning og må således ikke opdyrkes eller tilplantes.

Arealerne må dog omlægges med rensningsafgrøder i det omfang, som er nødvendigt for, at de kan opretholdes som vedvarende græsningsarealer. Arealerne må tilføres gødning og kalk, men må ikke sprøjtes fra fly. De arealer omkring Låddenbjerg og Langbjerg syd for Agri Bavnehøj, der på fredningskortet er vist som "særområde", må dog hverken omlægges, sprøjtes eller tilføres gødning eller kalk.

En dispensation efter § 18 til opdyrkning skal imidlertid normalt meddeles, hvis en bevaring af det pågældende areal til græsning er uden afgørende betydning for det med fredningen tilsigtede.

Hvis et areal, der på fredningskortet bærer signatur for "vedvarende græs", i dag er tilplantet og tillige er vist med signatur for "fjernelse", må den nuværende bevoksning opretholdes, indtil den skal ryddes i henhold til beslutning under plejeplanlægningen nævnt i § 14. Efter rydningen må arealet kun anvendes til græsning.

Hvis et areal, der på fredningskortet bærer signatur for "vedvarende græs", i dag er tilplantet og tillige er vist med signatur for "særlig pleje", må arealet efter afdrift kun gentilplantes i overensstemmelse med plejeplanlægningen nævnt i § 14.

Særligt for de arealer nordvest for Agri Bavnehøj, der på fredningskortet er vist som "særområde", og som i dag er tilplantet med nåletræer, gælder: Den eksisterende trævækst må bibeholdes, og arealerne må efter afdrift gentilplantes, men kun med løvtræer. Der må dog foretages midlertidig indplantning af nåletræer for at ophjælpe løvtræerne. Hvis der ikke foretages en sådan gentilplantning, gælder bestemmelserne i stk. 1, således at arealerne kun må anvendes til græsning.

Særligt for matr.nr. 12_g, Agri By, Agri, gælder: Uanforbudet mod tilplantning må der på denne ejendom foretages en sådan spredt plantning, som kan give arealerne omkring Stabelhøj karakter af et landskab som i bronzealderen.

c. Skov, der er vist på fredningskortet med signatur for "løvskov".

På disse arealer skal der opretholdes skovbevoksning, og den eksisterende trævækst må efter omdrift kun fornyes med løvtræer.

d. Plantagearealerne, der er vist på fredningskortet med signatur for "nåleskov".

Den eksisterende trævækst må bibeholdes, og der må gentilplantes. Arealerne må ikke sprøjtes fra fly. Hvis bevoksningen afdrives, uden at der gentilplantes, må det pågældende areal kun udnyttes efter bestemmelserne i punkt b.

Hvis arealet ejes af staten eller Århus amtskommune, når bevoksningen afdrives, skal eventuel gentilplantning i videst muligt omfang ske med løvtræer og/eller skovfyr, der tillader lysåben skov.

e. Arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "udyrkede arealer".

Arealerne skal henligge som udyrkede arealer.

f. Moser, søer, vandhuller, kildevæld og vandløb.

Arealerne skal opretholdes som vådområder. Der må ikke foretages foranstaltninger, som kan sænke vandstanden, og der må ikke tilføres gødende eller forurenende stoffer.

g. Haver.

Uanset bestemmelserne i punkt a og b må der foretages beplantning i eksisterende havearealer ved en bebyggelse.

h. Særligt om Molslaboratoriets arealer.

Uanset bestemmelserne i punkt b og e har Molslaboratoriet ret til at foretage videnskabelig forsøgsvirksomhed på matr.nr. 1_a og 1_r, Strandkær By, Agri, og matr.nr. 3_b og 4_a, Essendrup By, Agri, og til at opdyrke indtil 36 ha af de nævnte

matrikelnumre landværts landevejen mellem Ebeltoft og Helgenæs.

§ 5.   Levende hegn.

Læhegn må plantes uden hensyn til fredningen, hvis hegnet udelukkende består af løvtræer eller -buske.

Eksisterende nåletræshegn, som ikke skal fjernes i henhold til § 13, må opretholdes, men må kun fornyes med hegn af løvtræer eller -buske.

§ 6.   Stengærder.

Stengærder må ikke fjernes eller forandres. Fredningsnævnet skal dog efter anmodning meddele den nødvendige dispensation til etablering af en gennemkørsel, hvis jorden på begge sider af gårdet tilhører samme ejer eller drives i samdrift, og hvis væsentlige landbrugsmæssige hensyn tilsiger en sådan gennemkørsel.

§ 7.   Veje.

Der må ikke anlægges nye veje i området bortset fra veje, der tjener landbrugs- eller skovbrugsdrift og følger det naturlige terræn.

Eksisterende veje må ikke udvides, og grusveje må ikke befæstes.

§ 8.   Alléer.

Poppelalléerne i sydsiden af kommunevejen mellem Basballe og Femmøller og i kommunevejen mellem på den ene side matr. nr. 12 g, 7 a og 6 a, Agri By, Agri, og på den anden side matr. nr. 16 g, sstd., skal opretholdes.

§ 9.   Bebyggelse m.v. og andre anlæg.

- a.   Det følger af § 2, at der ikke må opføres ny bebyggelse (herunder skure, boder og andre lignende indretninger samt tilbygning til eksisterende bebyggelse). Der må heller ikke foretages ombygning af eksisterende bygninger, hvis der derved sker æn-

dring i bygningens ydre fremtræden.

Hvis en bebyggelse nedrives eller går hædeligt til grunde, må den kun genopføres med en beliggenhed og ydre fremtræden, som på forhånd er godkendt af fredningsnævnet. Bebyggelserne på matr.nr. 12 l, 12 i og 13 h, Agri By, Agri, må dog ikke genopføres.

b. Fredningen er imidlertid ikke til hinder for, at der opføres ny bebyggelse på en landbrugsejendom, såfremt følgende 3 betingelser alle er opfyldt:

1) Bebyggelsen skal være erhvervsmæssig nødvendig for den pågældende ejendoms drift som landbrugsejendom, men må dog ikke være til pelsdyravl, fjerkræfarm eller drivhusgartneri.

2) Bebyggelsen skal opføres i umiddelbar tilknytning til eksisterende bygninger.

3) Bygningshøjden må ikke overstige 12,5 m for driftsbygninger eller 8,5 m for andre bygninger.

På en landbrugsejendom må der også foretages ombygning af en eksisterende bygning til landbrugsdrift, selv om dens ydre fremtræden derved ændres, når ombygningen blot ikke fremkalder en større bygningshøjde end nævnt i stk. 1 under nr. 3.

På arealer tilhørende Molslaboratoriet må der endvidere opføres bebyggelse til videnskabeligt brug. Enhver ny bebyggelse på disse arealer og ethvert arbejde på en eksisterende bygning, der påvirker bygningens ydre fremtræden, skal dog forinden godkendes af fredningsnævnet, som herved påser, at der ved det påtænkte byggearbejde er taget fornødent hensyn til stilen af den nuværende gård.

Fredningen er heller ikke til hinder for, at der opføres ny bebyggelse på matr.nr. 5 c, 5 d og 7 b, Basballe By, Agri, såfremt byggeriet tillades i henhold til by- og landzonenloven.

c. Efter ejerens anmodning skal der meddeles dispensation til anbringelse af læskure for kreaturer, men fredningsnævnet kan modsætte sig den ansøgte beliggenhed, omfang og ydre fremtræden af skuret.

Efter ejerens anmodning skal der meddeles dispensation til opførelse af bebyggelse, som er nødvendig for skovbrugsdrift, men fredningsnævnet kan modsætte sig den ansøgte beliggenhed, omfang og ydre fremtræden af bebyggelsen. I skove og plantager

kan skure og skurvogne, der er nødvendige for skovbrugsdriften, dog opstilles uden fredningsnævnets godkendelse.

d. Der må ikke etableres andre faste anlæg end bygninger. Eksempelvis må der ikke oprettes dambrug eller anlægges campingpladser, baneanlæg til sportsudøvelse, oplagspladser eller lossepladser, og der må ikke anbringes tårne, master, vindmøller eller tankanlæg. Nyanlæg til elforsyning skal således udføres som jordkabel, og der kan i forbindelse hermed anbringes "transformerkiosker" efter fredningsnævnets forudgående godkendelse af placeringen.

Der må ikke opsættes andre faste hegn end havehegn, nødvendige kreaturhegn og nødvendige hegn i forbindelse med nyplantninger (dyrehegn).

e. Fredningen er dog ikke til hinder for, at der i overensstemmelse med plejeplanlægningen, jfr. § 14, opføres mindre bebyggelser eller etableres andre anlæg i forbindelse med offentlighedens færdsel og ophold i området.

§ 10. Campering.

Der må ikke anbringes telte eller campingvogne. Privatbesøgende hos vedkommende ejer må dog campere i umiddelbar nærhed af ejendommens bygninger.

§ 11. Affald.

Forurening af naturen ved henlæggelse eller anbringelse af affald m.v. må ikke finde sted.

§ 12. Offentlighedens adgang.

a. Den adgang til færdsel og ophold, der tilkommer offentligheden i henhold til naturfredningslovens §§ 54-56, udvides således:

1) Offentligheden har ret til at færdes til fods på de strækninger over matr.nr. 10 1 og 12 g, Agri By, Agri, der er vist på fredningskortet med signatur for "fodsti", og som ikke uden ejerens samtykke må gives en større bredde end 2 m.

2) Offentligheden har ret til at færdes til fods og på cykel (ikke knallert) på de strækninger, der er vist på fredningskortet med signatur for "sti", og som på arealer i privat eje ikke uden ejerens samtykke må gives en større bredde end 2,5 m.

De under nr. 1 og 2 nævnte strækninger kan omlægges efter beslutning herom under plejeplanlægningen nævnt i § 14. Hvis arealet er i privat eje, kræver en fravigelse af det på fredningskortet viste forløb dog samtykke fra vedkommende grundejer eller - hvis samtykke ikke opnås - tilladelse fra fredningsnævnet.

3) Offentligheden har ret til at færdes til fods og at opholde sig på de arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "opholdsareal".

Opholdsarealet på matr.nr. 10 l, Agri By, Agri, omfatter dels den sydvestre Stabelhøj samt arealet mod vest indtil 5 m fra højfod, dels en 35 m bred bræmme nord for højen.

Opholdsarealet på matr.nr. 12 g, Agri By, Agri, omfatter den nordøstre Stabelhøj og et 10 m bredt areal nordvest, vest og sydvest for højen.

4) Offentligheden har ret til at parkere motorkøretøjer på de arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "parkeringsplads", og på de arealer i offentligt eje, som under plejeplanlægningen bliver udlagt til parkering.

Parkeringsarealet ved Stabelhøjene omfatter matr.nr. 10 m, Agri By, Agri, og kan efter beslutning under plejeplanlægningen udvides med indtil 3.000 m² af matr.nr. 10 n, sstd., og/eller et ca. 5 m bredt og indtil 100 m langt areal af matr.nr. 10 l, sstd., langs kommunevejens vestside.

En del af parkeringsarealet ved Agri Bavnehøj skal være forbeholdt busser.

5) Efter forud indhentet tilladelse fra fredningsnævnet i hvert enkelt tilfælde må der foretages ekskursioner til fods til kildeområdet på matr.nr. 3 a, Essendrup By, Agri, samt naturvidenskabelige undersøgelser i dette kildeområde, som ikke ændrer områdets tilstand. Adgang til kildeområdet kan foregå ad markvejen fra Femmøller eller over matr.nr. 3 b, sstd. Hvis udbringelse af apparatur til en undersøgelse gør det nødvendigt at bruge motorkøretøj, kan fredningsnævnet tillade, at markvejen anvendes dertil.

b. Den adgang til færdsel og ophold, der tilkommer offentligheden i henhold til naturfredningslovens §§ 55 og 56, kan efter beslutning under plejeplanlægningen begrænses for områder, hvor risiko for særlig slitage eller varetagelse af naturvidenskabelige interesser gør en afspærring ønskelig.

Endvidere kan fredningsnævnet efter anmodning fra Molslaboratoriet forbyde offentlig adgang til de arealer landværts strandbredden, som ejes af Molslaboratoriet, og som anvendes til videnskabelige forsøg.

c. Ridning må ikke finde sted over gravhøje og andre fortidsminder, på strandbredder og på de opholdsarealer, der er nævnt i punkt a under nr. 3, eller som senere tilvejebringes efter beslutning under plejeplanlægningen. Hvis ridning forårsager stærkt og uheldigt slid på terrænet, herunder på stioverflader, eller trafikmæssige konflikter eller andre væsentlige ulemper, kan fredningsnævnet forbyde ridning de pågældende steder.

Det følger af § 9, punkt d, at der ikke må etableres faste rideanlæg til spring o.lign.

d. Det pålægges miljøministeriet og Århus amtskommune at anlægge og vedligeholde de i punkt a nævnte stier, opholdsarealer og parkeringsarealer på henholdsvis statsejede og øvrige arealer. Hvor en sti krydser kreaturhegn eller et hegn mellem to ejendomme, skal der etableres stente, mølle el.lign.

Parkeringsareal for offentligheden på matr.nr. 2 f, Essendrup By, Agri, skal dog først afgrænses og derefter vedligeholdes af amtskommunen, når krav om en afgrænsning fremsættes af ejeren, eller når det besluttet under plejeplanlægningen.

Det pålægges Århus amtskommune at udføre de arbejder, der er nødvendige for udbringelse af måleapparatur med motorkøretøj til kildeområdet på matr.nr. 3 a, Essendrup By, Agri, og at etablere en stente i hegnet mellem denne ejendom og matr.nr. 3 b, sstd.

§ 13. Naturpleje.

a. Til opfyldelse af fredningens formål skal der foretages naturpleje.

Det pålægges miljøministeriet at foretage plejen på are-

aler, der ejes af staten. Det pålægges Århus amtskommune at foretage plejen på de øvrige arealer, medmindre vedkommende private ejer foretrækker selv at udføre arbejdet. Det pålægges endvidere amtskommunen at vedligeholde træerne i poppelalléerne, der er nævnt i § 8, og at genplante for udgåede træer i disse alléer.

Plejen skal udføres i overensstemmelse med den i § 14 nævnte plejeplanlægning.

b. I det omfang, hvori der er truffet beslutning herom under plejeplanlægningen, har amtskommunen ret til - uden udgift for vedkommende ejer - at foretage følgende plejearbejder på arealer i privat eje (herunder arealer tilhørende Det danske Hedeselskab og Molslaboratoriet), når ejeren er underrettet derom og har fået lejlighed til at udføre dem selv eller ved andre:

1) Fjernelse af selvsåede træer og buske, medmindre arealet på fredningskortet har signatur for "løvskov" eller "nåleskov" og drives forstmæssigt.

2) Græsning på arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "vedvarende græs" eller "udyrkede arealer".

3) Græsning på arealer, der er vist på fredningskortet uden særlig signatur, såfremt arealet ikke er under almindelig landbrugsdrift.

4) Græsning på arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "nåleskov", såfremt bevoksningen fjernes, uden at der foretages gentilplantning.

5) Fjernelse af bevoksningen på de arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "fjernelse".

6) Fjernelse af nåletræshegnene omkring matr.nr. 9 o og 13 g, Agri By, Agri.

7) Udtynding af underskoven i løvtræsbevoksningen søværts landevejen mellem Ebeltoft og Helgenæs.

8) Udtynding, regulering og eventuelt fuldstændig fjernelse af bevoksningen på de arealer, der er vist på fredningskortet med signatur for "særlig pleje".

9) Oprensning og anden vedligeholdelse af søer, moser og vandløb samt foranstaltninger til beskyttelse af kildeområdet på matr.nr. 3 a, Essendrup By, Agri.

Når amtskommunen har foretaget foranstaltninger som

nævnt ovenfor under nr. 1 og nr. 5-8, har ejeren ret til at disponere over det fældede. Hvis ejeren ikke fjerner effekterne inden en af amtskommunen fastsat frist, tilfalder de dog amtskommunen. Hvis amtskommunen sælger effekterne, har ejeren krav på det beløb, hvormed salgssummen overstiger udgifterne til afdriften og borttransporten.

c. For arealer, der tilhører Det danske Hedeselskab og Mollaboratoriet, kan der under plejeplanlægningen ud fra hensyn til plante- og dyrelivet eller ud fra publikumshensyn foretages begrænsninger i retten til afgræsning. Begrænsningerne kan vedrøre både græsningstrykket, dyrearten og udstrækningen af det areal, der i en given periode må afgræsses. De påtænkte begrænsninger skal forinden være drøftet med ejeren.

For arealer, der tilhører Mollaboratoriet, kan plejearbejder kun udføres af amtskommunen med respekt af Mollaboratoriets ret til videnskabelig forsøgsvirksomhed og opdyrkning jfr. § 4, punkt h.

§ 14. Plejeplanlægning.

a. Der skal hvert år tilvejebringes en detaljeret plan for de anlægs- og vedligeholdelsesarbejder og den naturpleje, som skal udføres i det følgende år. Planen skal ledsages af en oversigt over de foranstaltninger, der påtænkes udført senere, således at den detaljerede plan og oversigten tilsammen dækker en periode af mindst 3 år.

For alle arealer under fredningen træffes der i planen beslutning om de enkelte foranstaltninger, der i det førstkomende år skal udføres som led i naturplejen. Der træffes tillige beslutning om eventuel regulering af afgræsningen af arealer, der tilhører Det danske Hedeselskab eller Mollaboratoriet eller er i offentligt eje, eller hvis afgræsning overtages af amtskommunen i henhold til § 13. Tidspunktet for den fjernelse af bevoksning, som er nævnt i § 13, punkt b, under nr. 5 og 6, fastsættes i planen.

For arealer i statens og amtskommunens eje træffes der i planen endvidere beslutning bl.a. om tilvejebringelse og vedligeholdelse af publikumsfaciliteter, herunder om anlæg af yderligere stier, parkeringspladser og opholdsarealer end de på fredningskortet viste, om eventuel omlægning af stier og om fjernelse af hegn, der ikke er driftsmæssigt nødvendige.

b. Følgende foranstaltninger skal dog iværksættes snarest muligt:

1) Frilæggelse af Agri Bavnehøj, herunder fjernelse af bebyggelserne på matr.nr. 12 l og 12 i, Agri By, Agri, samt foretagelse af andre foranstaltninger til forbedring af udsigten fra og offentlighedens adgang til Agri Bavnehøj. De særlige bestemmelser i § 15, punkt c, vedrørende matr.nr. 13 f og 13 h, Agri By, Agri, skal dog respekteres.

2) Den foreskrevne rydning og foretagelse af andre plejeforanstaltninger langs Kirkestien.

Snarest efter ophøret af den brugsret, der i § 15, punkt c, er tillagt de hidtidige ejere af matr.nr. 13 f og 13 h, Agri By, Agri, skal bebyggelsen på matr.nr. 13 h fjernes, og der skal foretages den foreskrevne rydning og de øvrige påkrævede plejeforanstaltninger på disse ejendomme.

c. Plejeplanen udarbejdes af miljøministeriet for statsejede arealer og af Århus amtskommune for de øvrige arealer efter forudgående drøftelse med et lodsejerudvalg, såfremt ejerne eller en del af ejerne nedsætter et sådant udvalg, og med Ebeltoft kommune. Planen sendes til fredningsnævnet til orientering.

Hvis der er uenighed mellem ministeriet og amtskommunen om planens indhold, træffer fredningsnævnet en for både ministeriet og amtskommunen bindende afgørelse af de pågældende spørgsmål. Fredningsnævnet kan herved pålægge ministeriet henholdsvis amtskommunen at bringe særligt angivne arbejder eller foranstaltninger til udførelse inden en af nævnet fastsat frist. Ministeriet og amtskommunen kan påklage fredningsnævnets afgørelse til overfredningsnævnet inden 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt.

§ 15. Afståelser.

a. Ejendommen matr.nr. 12 e, Agri By, Agri, afstås til

Århus amtskommune. Afståelsen anses i økonomisk henseende for at være sket pr. 18. marts 1983 (datoen for fredningsnævnets erstatningsafgørelse). Alle rettigheder til eller over det afståede bortfalder, jfr. naturfredningslovens § 22, stk. 2. Amtskommunen overtager straks besiddelsen af ejendommen.

b. Ejendommene matr.nr. 12 l og 12 i, Agri By, Agri, med derpå værende bebyggelse afstås til Århus amtskommune. Afståelserne anses i økonomisk henseende for at være sket pr. 1. januar 1984. Alle rettigheder til eller over det afståede bortfalder, jfr. naturfredningslovens § 22, stk. 2. Amtskommunen overtager besiddelsen af ejendommene 2 måneder efter påkrav herom.

c. Ejendommene matr.nr. 13 f, Agri By, Agri, og matr.nr. 13 h, sstd., afstås til Århus amtskommune med følgende begrænsninger:

De hidtidige ejere Jytte og Arthur Ilfeldt har ret til at benytte matr.nr. 13 h og den derpå værende bebyggelse samt tilkørselsvejen over matr.nr. 13 f i samme udstrækning som hidtil samt til at foretage mindre ombygninger af bebyggelsen. Brugsretten ophører ved længstlevendes død.

Brugerne betaler ikke vederlag for brugsretten, men må selv afholde alle udgifter i forbindelse med rettens udnyttelse, som om de fortsat var ejere af matr.nr. 13 h, dog bortset fra ejendomsskatter. Brugerne bærer selv risikoen for beskadigelser eller undergang af det, som brugsretten omfatter.

På den del af matr.nr. 13 h, som ligger mellem kommunevejen og den nævnte tilkørselsvej, må der uanset bestemmelserne i §§ 13 og 14 ikke foretages anlægs- og plejearbejder uden brugernes samtykke. På den øvrige del af det afståede må der ikke etableres parkeringsmuligheder eller foretages vejanlæg uden brugerens samtykke, og rydninger og andre plejearbejder skal udføres, således at risikoen for stormfald på matr.nr. 13 h ikke derved øges.

Servitutten om forsyningsledninger, tinglyst den 26. juni 1968 på begge ejendomme, og servitutten om jordkabel, tinglyst den 19. juni 1980 på matr.nr. 13 f, opretholdes. Alle øvrige rettigheder over ejendommene bortfalder, jfr. naturfredningslovens § 22, stk. 2.

d. De tinglyste rettigheder for ejerne af matr.nr. 13 h, Agri By, Agri, over den del af matr.nr. 4 b, Basballe By, Agri, som er erhvervet af staten og nu selvstændigt matrikuleret som 4 d, sstd., afstås til staten v/miljøministeriet, således at deklARATIONEN, der er tinglyst den 4. december 1971 på matr.nr. 4 b, nu 4 d, Basballe By, Agri, kan aflyses.

e. Ejendommen matr.nr. 2 z, Essendrup By, Agri, afstås til staten v/miljøministeriet. Afståelsen anses i økonomisk henseende for at være sket pr. 1. januar 1984. Servitutterne om adgangsbegrænsning, tinglyst den 27. april 1963 og den 11. marts 1967, og dokumentet om ekspropriation og byggelinie, tinglyst den 14. februar 1978 med senere fristforlængelser, opretholdes. Alle øvrige rettigheder til eller over det afståede bortfalder, jfr. naturfredningslovens § 22, stk. 2. Miljøministeriet overtager besiddelsen af ejendommen 2 måneder efter påkrav herom.

§ 16. Forkøbsret.

Hvis ejeren af matr.nr. 36 c, Agri By, Agri, vil afhænde dette areal eller en del deraf til andet formål end det hidtidige, har Randers og Århus kommuner forkøbsret. Forinden ejeren accepterer et købstilbud, skal ejeren give disse kommuner en frist af 6 uger til at tage stilling til, om de ønsker at overtage arealet på samme vilkår.

§ 17. Ophævelse af ældre fredninger.

Følgende tidligere fredningskendelser og -deklARATIONER ophæves for så vidt angår de arealer, der er omfattet af nærværende fredningsafgørelse:

- 1) Overfredningsnævnets kendelse af 17. oktober 1934 om fredning af arealer ved Ebeltoft Vig.
- 2) Deklaration af 25. februar 1941 om Strandkær-fredningen.
- 3) Overfredningsnævnets kendelse af 28. oktober 1948 om fredning af Hålen og en del af Mols Bjerge.
- 4) Overfredningsnævnets kendelse af 1. november 1950 om matr.nr. 13 f, nu 13 h, Agri By, Agri.

5) Overfredningsnævnets kendelse af 12. november 1964 om fredning af Stabelhøjene med omgivelser.

6) Overfredningsnævnets kendelse af 23. november 1965 og deklaration af 19. juli 1966 om matr.nr. 6 c og 8, Basballe By, Agri.

7) Deklaration af 20. maj 1967 med tillæg af 16. december 1971 og 13. januar 1972 om matr.nr. 1 b, nu 1 c, Basballe By, Agri.

8) Deklaration af 27. februar 1969 om matr.nr. 15 a, Agri By, Agri.

9) Fredningsnævnets kendelse af 21. februar 1972 om matr.nr. 21 a og 21 c, Agri By, Agri.

10) Overfredningsnævnets kendelse af 18. februar 1977 om matr.nr. 3 g, Basballe By, Agri.

§ 18.   Dispensation.

En dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-14 kan meddeles, når det ansøgte ikke vil komme i strid med fredningens formål.

Overfredningsnævnet har ved anden afgørelse af dags dato fastsat det samlede erstatnings- og godtgørelsesbeløb i anledning af fredningen til 2.676.450 kr., hvortil kommer omkostningsbeløb og renter. Af disse beløb udreder staten 90 %. Ifølge bestemmelserne i naturfredningslovens § 33 er fredningens gennemførelse herefter afhængig af, at folketingets finansudvalg giver tilslutning til erstatningens udbetaling.

P. o. v.

Bendt Andersen
overfredningsnævnets formand